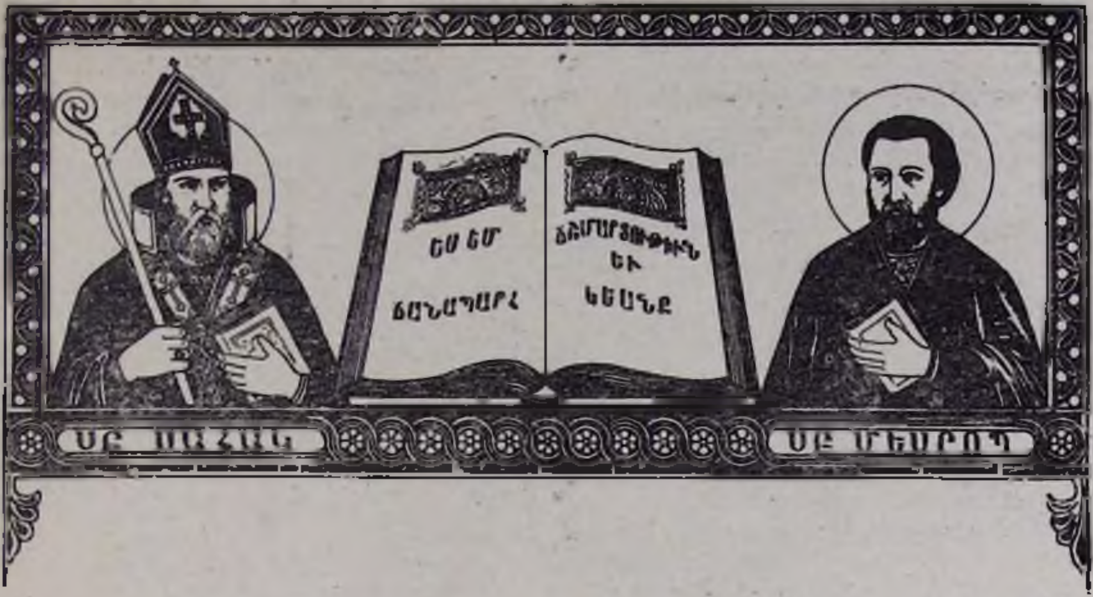

ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔՈՒՄ

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾՆՆԴՅԱՆ 1600-ԱՄՅԱԿԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ՀՈԲԵԼՅԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՄԵՍՐՈՊՅԱՆ ՕՐԵՐ

Վերածնված հայ ժողովուրդը իր Հայրենիքում ապրում է Մեսրոպյան խորհուրդը, *բուռն ցնծությամբ ու ազգային հպարտությամբ։*

Մայիս է, վարդարույր ու վառ մայիս։

Հայ ժողովուրդը, մեր մտավորականությունն ու մամուլը, ամսի 26—28-ին, մեծաշուք և համազգային հանդիսությամբ, սրտագին երախտագիտությամբ. հայրենի հարազատ պետության կազմակերպությամբ և նրա հովանու տակ, նշում են հայ գրերի հանճարեղ ստեղծող, հայ դպրության հիմնադիր Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը։

Սփյուռքի հայությունը ևս մասնակցում է հոբելյանական այս հանդիսություններին։ Բազմաթիվ հյուրերի շարքին, Վեհափառ Հայրապետի հրավերով, Մայր Աթոռ են ժամանել Արևմտյան Եվրոպայի հայոց Հայրապետական պատվիրակ և Ֆրանսիայի հայոց առաջնորդ գերապատիվ Տ. Սերովբե եպիսկոպոս Մանուկյանը (Փարիզից), Մխիթարյան ուխտի միաբան Հ. Եղիա վարդապետ Փեչիկյանը (Վենետիկից), գրող Կոստան Զարյանը իր տիկնոջ հետ (ԱՄՆ-ից), պրոֆ. Մանասե Սևակը (ԱՄՆ-ից) և բանաստեղծ Վահե Վահյանը (Բեյրութից)։

Հայ մշակույթի անմահ նահապետ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի սրտառուչ կերպարը և խնկելի հիշատակը չեն թառամել սերունդների և հայ հոգիների անդաստանի մեջ։

Տասնվեց դարերի բարձունքից մեզ է նայում ու առաջնորդում Ս. Մեսրոպ Մաշտոցը։ Հայ մշակույթի և դպրության «մշտավառ ջահը ձեռքին, դարեր շարունակ քայլել է նա իր ժողովրդի հետ, քայլել է բոլոր աղետների և արհավիրքների միջով և հասել մեր օրերը» (Ս. Զորյան)։

Ս. Մեսրոպ Մաշտոց հոգևոր, իմացական անցամաքելի աղբյուրն է հայ ժողովրդի ինքնաճանաչման և հավերժության:

Գրերի գյուտով հայ ժողովուրդը գտավ իր գոյության և հավերժության կռվանը և դարերի դիմաց վառեց իր կյանքի անշեջ խարույկը։

Հոբելյանական այս օրերին, այս մտածմունքների և զգացմունքների լույսի տակ, հայ ժողովուրդը մի անգամ ևս հիացմունքով և պատկառանքով սիրո և երախտագիտության իր սրտագին տուրքն է բերում Օշա-

կանի Մեծ Սրբի, Տեսանողի, Մտածողի և Հայրենասերի անթառամ հիշատակին։

Անցյալում երբեք չի տոնվել Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան տոնը պետականորեն, համազգային շուքով և հանդիսությամբ։ Հայ եկեղեցին միայն, ամեն տարի, ոգեկոչել է հիշատակը Ս. Մեսրոպի, Ս. Սահակի և Թարգմանիչ վարդապետների։

Այժմ միայն, առաջին անգամ, 1600 տարի հետո, հայ պետության հովանու տակ, տոնվում է Ս. Մեսրոպ Մաշտոց և իր գործը։

Արդարև, որքա՜ն իրավունք ունենք, հոբելյանական այս օրերին ես կրկնելու Կորյունի հետ, «Յայսմ ժամանակի երանելի և ցանկալի աշխարհս Հայոց անպայման սքանչելի լինէր»։

ՀՈԲԵԼՅԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՆԵՐ

Այս տարի հոբելյանական կրկնակի տարի է, նվիրված Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600 և հայ տպագրության 450-ամյակին։

Համազգային և պատմական նշանակություն ունեցող այս կրկնակի հոբելյանների առթիվ, Հայրենիքի բոլոր գիտական, բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում, դպրոցներում, գրադարաններում, հիմնարկ-ձեռնարկություններում, շրջանային մշակութային տներում և ակումբներում ու կոլտնտեսային դաշտերում, հեռավոր գյուղերում, սարերում անգամ, ամենուրեք կազմակերպվեցին գրական-երաժշտական հանդիսություններ, հոբելյանական գիտական նիստեր, կարդացվեցին բովանդակալից դեկուցումներ՝ նվիրված Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակին։

Մայիսի 21—22-ին, Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայում տեղի ունեցավ հոբելյանական գիտական նիստ՝ նվիրված Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600 և հայ տպագրության 450-ամյակին։

Հոբելյանական հանդիսավոր նիստը ներածական խոսքով բաց արեց Ակադեմիայի պրեզիդենտ Վ. Համբարձումյանը։

«Մեր ժողովուրդը,—ասաց նա,—տոնում է հայ մեծագույն մտածողի, իր հանճարեղ զավակի, հայ գրության ու դպրության հիմնադիր Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը։ Մեր մշակույթի պատմությունը տվել է բազմաթիվ կարկառուն դեմքեր, սակայն բոլոր այդ գործիչներից հայ ժողովուրդը ամենից շատ պարտական է Տարոն գավառի Հացեկաց գյուղի գեղջուկ Վարդանի որդի Մաշտոցին։ Այն աշխատանքը, այն չարչարանքները, որ, ինչպես ասում է ավանդությունը, կրել է նա իր մեծ գյուտի համար՝ հիրավի տիտանական են։ Նրա գյուտը հսկայական դեր խաղաց մեր ժողովրդի միասնության, ինքնուրույնության պահպանման համար։

Այս տարի լրանում է նաև հայերեն առաջին գրքի տպագրության 450-ամյակը։ Մենք շատ և շատ երջանիկ ենք, որ հայ ժողովուրդը մեծ շուքով տոնում է Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը։ Այդ տոնը նշում են Սովետական Միության բոլոր ժողովուրդները, ամբողջ Սովետական երկիրը»։

Ապա «Մեսրոպ Մաշտոցը՝ հայոց գրերի և գրության ստեղծող» թեմայով զեկուցեց Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս Ա. Ղարիբյանը։

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-անդամ Ս. Երեմյանի զեկուցումը նվիրված էր «Մեսրոպ Մաշտոցը և նրա ժամանակը» թեմային։

Այնուհետև հանդես եկավ բանասիրական գիտությունների դոկտոր Ե. Տեր-Մինասյանը, որը զեկուցեց «Հայ գրերի գյուտի թվականի և այլ հարակից խնդիրների մասին»։ Սկզբնաղբյուրների ուսումնասիրության փաստացի հարուստ նյութերի հիման վրա նա ցույց տվեց, որ հայ գրերի գյուտի ստույգ ժամանակը պետք է համարել 405—406 թվականները, ինչպես այդ մասին վկայում է Մեսրոպի աշակերտ ու ժամանակակից, պատմիչ Կորյունը իր «Վարք Մաշտոցի» գրքում։

Հանդիսավոր ժողովի երկրորդ նիստում Մաշտոցյան գրերի պատմական նշանակության մասին զեկուցեց Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս Ա. Հովհաննիսյանը, հայկական գրերի հնագույն տեսակների մասին՝ պատմական գիտությունների դոկտոր Կ. Ղաֆադարյանը։ Բանասիրական գիտությունների թեկնածու Ա. Ղանալանյանի զեկուցումը նվիրված էր «Մեսրոպ Մաշտոցը հայ ժողովրդական բանահյուսության մեջ» թեմային։

Հանդիսավոր ժողովի նիստերին մասնակցում էին նաև սփյուռքահայ գրողներ, պատմաբաններ, գաղութահայ մշակութային կենտրոնների անվանի գործիչներ։

Երեք օր տևեց Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին առընթեր հին ձեռագրերի Մատենադարանի գիտական նիստը՝ նվիրված Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի կյանքին և գործին։

Մատենադարանի երկնագույն դահլիճի խորքում դրված էր Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի նկարը՝ շրջապատված մայիսյան վարդերով։ Մատենադարանի գիտական նիստում լսվեցին հետևյալ կարևոր զեկուցումները. «Նախամեսրոպյան գրի հարցը և հմայագրերը» (Մատենադարանի դիրեկտոր, պատմական գիտությունների դոկտոր Լ. Խաչիկյան), «Մաշտոցի Վարքի» ժանրային առանձնահատկությունները» (պրոֆ. Կ. Մելիք-Օհանջանյան), «Մաշտոցի գործունեության բնույթի մասին» (բանասիրական գիտությունների թեկնածու Ա. Մարտիրոսյան), «Գրերի գյուտը և հայկական հին թարգմանությունները» (փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու Ս. Արևշատյան), «Մեսրոպատառ այլալեզու գրականության մասին» (պատմական գիտությունների թեկնածու Հ. Փափազյան), «Հայատառ լեհերեն վավերագրերը» (պատմական գիտությունների թեկնածու Վ. Գրիգորյան և Ա. Պիսովիչ), «Հայ գրականության սկզբնավորման շրջանի հայերենը» (բանասիրական գիտությունների թեկնածու Լ. Խաչերյան), «Թե ինչո՞ւ Մաշտոցը թարգմանեց Սողոմոնի առակները» (բանասիրական գիտությունների թեկնածու Ա. Ղանալանյան»), «Մաշտոցի բանաստեղծությունները» (բանասիրական գիտությունների թեկնածու Ա. Մնացականյան), «Մեսրոպ Մաշտոցը և գրերի գյուտը օտարազգի հայագետների գնահատմամբ» (Ա. Քյոշկերյան), «Մաշտոցը և հայ հոգևոր երգարվեստը» (Ն. Թահմիզյան), «Վարդան Արևելցու գրերի գյուտին նվիրված ներբողը» (Անբարյան)։

ՀՈԲԵԼՅԱՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակի ուրախ առիթով, սովետահայ մամուլում լույս տեսան բազմաթիվ արժեքավոր հոդվածներ, գիտական լուրջ ուսումնասիրություններ, բանաստեղծություններ, պատմվածքներ և ակնարկներ։

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի հրատարակչությունը լույս է ընծայել առանձին գրքույկով Ակադեմիայի Պատմության ինստիտուտի կազմած «Մեսրոպ Մաշտոց» գիտական հոդվածների ժողովածուն, 395 էջ։ Ժողովածուում վերահրատարակվել են Հ. Մանանդյանի «Մեսրոպ Մաշտոցը և հայ ժողովրդի պայքարը մշակութային ինքնուրույնության համար» և «Հայ գրերի գյուտի տարեթվի հարցի շուրջը», Հ. Մարկվարտի «Հայոց այբուբենի ծագումը և Մաշտոցի կենսագրությունը», Գալուստ Տեր-Մկրտչյանի «Հայ գրերի 1500-ամյակի առթիվ», Ն. Ադոնցի «Մաշտոցը և նրա աշակերտները ըստ օտար աղբյուրների» և Մ. Աբեղյանի «Մեսրոպ Մաշտոցը և հայ գրի ու գրականության սկիզբը» հոդվածները։

Հայպետհրատը վերահրատարակել է Կորյունի «Վարք Մաշտոցի»-ն՝ Մ. Աբեղյանի աշխարհաբար թարգմանությամբ, ներածական ուսումնասիրությամբ, առաջաբանով և ծանոթագրություններով։ Գրքի սկզբում հրատարակիչ և խմբագիր Է. Ա. Պիվազյանը անհրաժեշտ է գտել զետեղել Աբեղյանի 1941 թվականին հրատարակած «Մեսրոպ Մաշտոցը և հայ գրի ու գրականության սկիզբը» ուսումնասիրությունը։

Երևանի Պետական համալսարանի հրատարակչությունը վերստին լույս է ընծայել Լեոյի 1904 թվականին գրած «Ս. Մեսրոպ» ուսումնասիրությունը որոշ կրճատումներով, պրոֆ. Մ. Մկրյանի խմբագրությամբ։

«Մեսրոպ Մաշտոց. հայկական գրերի և մատենագրության սկզբնավորումը» վերնագիրն է կրում Գուրգեն Սևակի մենագրությունը, որը հրատարակվում է Հայպետհրատի կողմից, նպատակ ունենալով ընթերցող լայն հասարակությանը ծանոթացնել հայ մեծագույն լուսավորիչ Մեսրոպ Մաշտոցի կյանքին ու գործունեությանը։ Գրքույկը միաժամանակ լույս է տեսել նաև ռուսերեն լեզվով։

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի «Պատմա-բանասիրական հանդես»-ի 1962 թվականի երկրորդ համարի առաջին բաժինը նույնպես նվիրվել է Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի հիշատակին։ Բաժինն սկսվում է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս Ա. Հովհաննիսյանի «Մաշտոցյան գրերի պատմական նշանակությունը» հոդվածով։ Տպագրված են Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս Ա. Ղարիբյանի «Հայ գրերի և գրության ստեղծող Մեսրոպ Մաշտոցը», պրոֆ. Է. Աղայանի «Մեսրոպյան այբուբենը և ուղղագրությունը», պրոֆ. Կ. Ղաֆադարյանի «Տեկորի տաճարի 5-րդ դարի հայերեն արձանագրությունը և Մեսրոպյան այբուբենի առաջին տառաձևերը», Ա. Ղանալանյանի «Մեսրոպ Մաշտոցը և հայոց բառ ու բանը», Մ. Ղազարյանի «Մեսրոպ Մաշտոցը հայկական կերպարվեստում» ուսումնասիրությունները։

Հայաստանի Գրողների միության վարչության օրգան «Գրական թերթ»-ը իր մայիսի 26-ի 21-րդ համարը ամբողջությամբ նվիրել է Ս. Մեսրոպին։

«Իր հազար վեց հարյուրամյակի բարձունքից մեզ է նայում մեր բարեկամ Մեսրոպ Մաշտոցը»,— գրում է Նիկոլայ Տիխո-

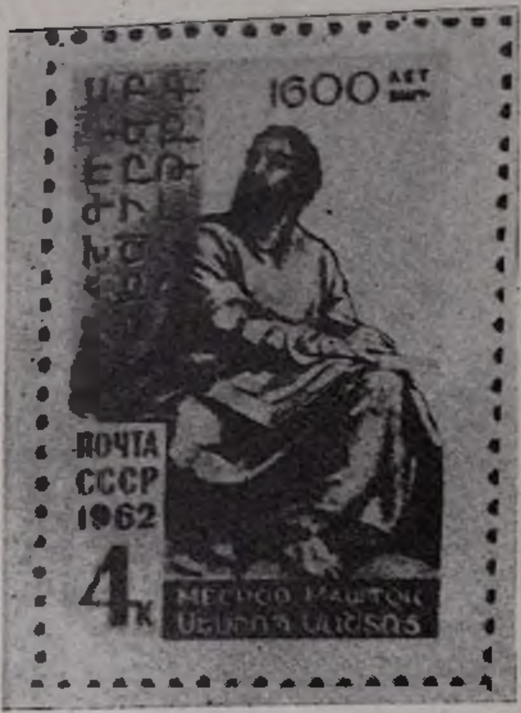

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ԴՐՈՇՄԱՆԻՇԸ

նավը։— «Եվ մենք երախտագիտությամբ ողջունում ենք նրան՝ խոնարհվելով նրա կյանքի սխրագործության առջև մեր բոլոր հայ բարեկամների հետ»։

Ֆրանսիական «Կայյե դյու Սյուդ» հանդեսի հիմնադիր Ժան Բալարը գրում է. «Ս. Սահակն ու Ս. Մեսրոպը փրկել են հայ միտքը անիշխանությունից և մոռացումից, իրենց ժողովրդին տվել են գիրը, իր հավերժությունը դարբնող զենքը։ Այդպիսով նրանք փրկում էին հայկական ոգին օտար ազդեցություններից, օտար հրապույրներից... Այս հանճարեղ գյուտարարները թույլ տվին, որ հայկական խղճմտանքը ինքը կազմակերպի իր օրենքները, ամրապնդի իր ավանդությունները, բառերի զրահի մեջ պարփակի թափառիկ, խուսափուկ ու միշտ անկայուն մտածումը։ Հայության ամենից պանծալի այս երկու զավակները՝ Ս. Մեսրոպը և Ս. Սահակը ապահովեցին հայ հանճարի հավերժությունը, հայկական մշակույթի ճառագայթումը մինչև մեր օրերը»։

«Սովետական Հայաստան», «Երևան» և «Կոմունիստ» ռեսպուբլիկական թերթերը կիրակի օրվա իրենց համարները նվիրել էին Ս. Մեսրոպ Մաշտոցին և հայ մշակույթի մեծ տոնին։

«Ամենուր, ամեն ժամ ու վայրկյան մեզ օգնության է հասնում մեր մայրենի, մեր մեսրոպատառ լեզուն... Եվ այսօր այդ լեզվով է, որ մեր բանվորական ողջույնն ենք հղում քեզ՝ մեծ հայրենասերից. Մեսրոպ Մաշտոց, քեզ, որ կաս, ապրում ես և կապրես դարեդար»,— գրում են էլեկտրատեխնիկական գործարանի մի խումբ բանվորներ։

«Մեծ է Մեսրոպ Մաշտոցի ծառայությունը մեր ժողովրդին,— գրում է Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտ Վ. Համբարձումյանը։— Կարելի է ասել, որ մշակույթի բոլոր գործիչներից ամենից շատ հայ ժողովուրդը պարտական է Մեսրոպ Մաշտոցին, որովհետև նրա գյուտն ուներ ոչ միայն մշակութային, կուլտուրական, այլ նաև ուներ հսկայական նշանակություն մեր ժողովրդի միավորման ու պահպանման համար»։

«Մեսրոպ Մաշտոցը էությամբ իր ժողովրդի մեծությունը զգացող, նրա համար ապրելու և ստեղծագործելու կոչված մի գերմարդկային երևույթ է,— գրում է Վարպետը՝ Մարտիրոս Սարյանը։— Օտար նվաճողները ասպատակում էին մեր երկիրը։ Պետք էր ծնել Վարդան, Վասակ Մամիկոնյաններ, կամ միաբան հայոց մի արքա՝ Արշակ անունով։ Պետք էր։ Սակայն ամենամեծ զորավարն հայոց այբուբենն էր, որը ստեղծվեց Մեսրոպ Մաշտոցի, Սահակ կաթողիկոսի և Վռամշապուհ թագավորի եռանդուն ջանքերով...

Մեսրոպը հայ ժողովրդի ստեղծագործ մտքի ճառագայթումն է; Մեսրոպը՝ ինքը հայ ժողովուրդն է։ Ուրեմն մենք նշում ենք ոչ միայն Մեսրոպի, այլև հայ ժողովրդի լուսաշող մտքի հոբելյանը»։

Հայ նկարիչներն ու քանդակագործները ևս իրենց սրտի տուրքը ընծայաբերել են հայ գրչության առաջին և Մեծ Վարդապետի՝ Մեսրոպ Մաշտոցի հիշատակին։

Երևանում բացվել է ավելի քան 50 հայ նկարիչների Մեսրոպ Մաշտոցի կերպարը ներկայացնող ստեղծագործությունների ցուցահանդեսը։

Ալեքսանդր Մյասնիկյանի անվան պետական և այլ գրադարաններում կազմակերպվել են հարուստ ցուցահանդեսներ։

ՍՍՌՄ Կապի մինիստրությունը Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակի առթիվ թողարկել է նրա դիմանկարով հոբելյանական գունազարդ նամականիշ։

Նամականիշի վրա պատկերված է Ս. Մեսրոպ Մաշտոցը, նրա կողքին՝ հայկական այբուբենը, և վերևում՝ «1600 տարի», ներքևը, ձախ անկյունում՝ «1962»։

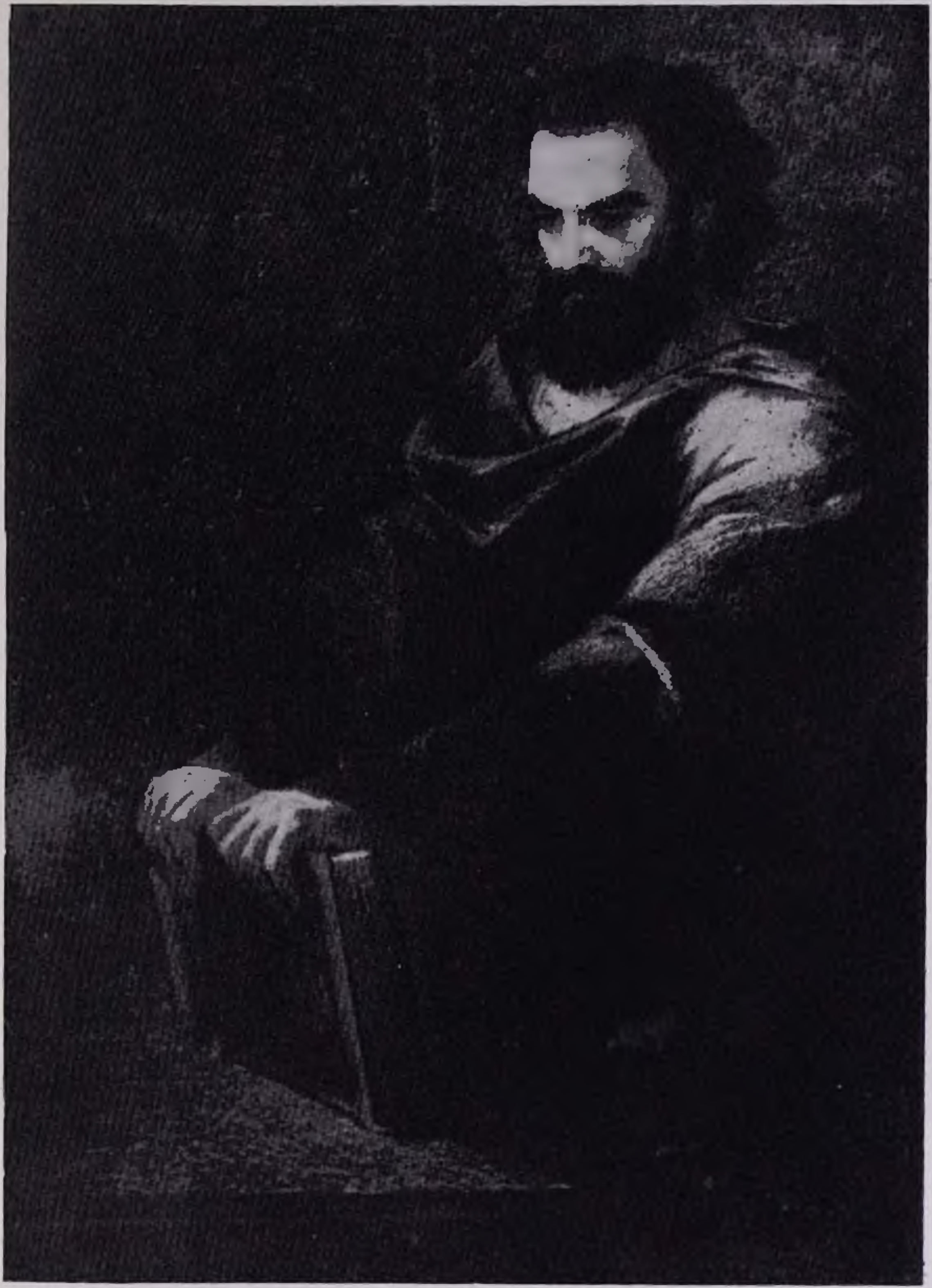

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

Նկարիչ՝ ՀՐ. ՌՈՒԽԿՅԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Մայիսի 26-ին, շաբաթ, մամուլում հրապարակվում է Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետի հետևյալ որոշումը՝ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը նշանավորելու մասին.

«Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետը հայ գրերի ստեղծող և հայ դպրության հիմնադիր Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը նշանավորելու համար որոշեց.

Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին առընթեր հին ձեռագրերի գիտահետազոտական ինստիտուտը՝ Մատենադարանը կոչել Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին առընթեր Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ինստիտուտ՝ Մատենադարան։

Մատենադարանի հրապարակում կանգնեցնել Մեսրոպ Մաշտոցի հուշարձանը։

Աշտարակի շրջանի Օշական գյուղում, որտեղ գտնվում է Մեսրոպ Մաշտոցի գերեզմանը, կանգնեցնել հուշասյուն։

Հանձնարարել Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիային հինգ տարին մեկ կազմակերպել Մեսրոպ Մաշտոցի անվան մրցանակաբաշխություն՝ հայագիտական լավագույն աշխատության համար»։

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Շաբաթ, մայիսի 26-ի իրիկնադեմին, հազարավոր երևանցիներ հավաքվել էին Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին առընթեր Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ինստիտուտի՝ Մատենադարանի հրապարակում, որտեղ տեղի ունեցավ Մեսրոպ Մաշտոցի արձանի բացման հանդիսությունը։

Ժամը 6-ն է։ Բեմի վրա են բարձրանում կառավարության անդամները, գիտության, մշակույթի և արվեստի գործիչներ, հյուրեր եղբայրական ռեսպուբլիկաներից և արտասահմանյան երկրներից։

Հանդիսությունը բացում է Երևանի քաղաքային Սովետի գործադիր Կոմիտեի նախագահ Ս. Վարդանյանը։

Նվագախումբը կատարում է Սովետական Միության և Սովետական Հայաստանի Պետական հիմները։ Փոթորկում է բուռն ծափահարությունը։

Ձայնը տրվում է անվանի գրող Ստեփան Զորյանին: «Մաշտոցը,— ասում է նա,— այն երևելի գործիչներից է, որոնց վաստակը երբեք չի մոռացվում։ Նրա գործը միշտ կենդանի է և հանապազօրյա հացի պես սնում է մեր ժողովրդին։ Դպրոցական հասակից մինչև խորին ծերություն նա մեզ հետ է ամեն օր։

Մեսրոպի գյուտը քաղաքական ու կուլտուրական վիթխարի նշանակություն ունեցավ հայ ժողովրդի համար։

Եվ այսօր հայ ժողովուրդը հուզումնալից սիրով և խորագույն հարգանքով մեծարում է իր անզուգական զավակին, որ հայոց լեզվի մշտավառ ջահը ձեռքին դարեր շարունակ քայլել է իր հետ, քայլել է բոլոր աղետների ու արհավիրքների միջով և հասել մինչև մեր օրերը։ Թո՛ղ հիշատակը նրա միշտ պայծառ մնա»։

Ապա ելույթ են ունենում Պողոսյանի անվան դպրոցի դիրեկտոր, վաստակավոր ուսուցիչ Գ. Թովմասյանը և Հայկական ՍՍՌ Գերագույն Սովետի դեպուտատ Ս. Պետրոսյանը։

Խոր հետաքրքրությամբ և ուշադրությամբ է լսվում լիբանանահայ բանաստեղծ Վահե Վահյանի ճառը՝ տոգորված ջերմ հայրենասիրությամբ և հուզմունքով.

«Կանգնել եմ հայրենի այն հողի վրա, ուր Մեսրոպ Մաշտոցը անձնատուր է եղել դարերի ընդմիջից մեր ժողովրդի ճանապարհը լուսավորող իր գյուտին։

Կուզենայի, որ իմ նայվածքի մեջ տեսնեիք գոնե մի կայծ հայրենաբաղձ այն կրակից, որ վտարանդի մեր ժողովրդինն է, և իմ ձայնի միջից լսեիք մի շեշտ նրա հուզումներից, մտածումներից և հույսերից»։

Ձայնը տրվում է Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի տնօրեն Լևոն Խաչիկյանին: Նա ասում է.

«Մեր ժողովուրդը խորին գոհունակությամբ ընդունեց Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետի որոշումը՝ Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը նշանավորելու մասին։

Խորհրդանշական է, որ սրանից տասնհինգ և կես դար առաջ, նույն օրը, մայիսի 26-ին, Տղմուտ գետի ափին տեղի ունեցավ մեր ժողովրդի համար բախտորոշ Ավարայրի ճակատամարտը։ Ավարայրում հերոսի մահով ընկան Մաշտոցի աշակերտներից շատերը, որոնք իրենց կյանքի և արյան գնով պաշտպանեցին հայ ժողովրդի ազատությունն ու պատիվը։

Իր բուռն վերելքի և ազգային մշակույթի աննախընթաց ծաղկման մեր լուսավոր ժամանակներում երախտապարտ հայ ժողովուրդը չի մոռանում անցյալի իր մեծավաստակ, անձնվեր զավակներին, չի մոռանում հայ գրերի ստեղծող անմահ Մեսրոպ Մաշտոցին»։

Հայաստանի կենսախինդ պիոներների հույզերն արտահայտեց Նալբանդյանի անվան դպրոցի աշակերտուհի **Անահիտ Պարսամյանը**:

Նորից տարածվում են Հայաստանի Պետական Հիմնի հնչյունները, ապա դանդաղորեն իջեցվում է սպիտակ պաստառը, և ներկաների առջև բացվում է Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի արձանը։ Ահա մեծ գիտնականն ու ուսուցիչը աջ ձեռքով ցույց է տալիս նորաստեղծ այբուբենը, իսկ ձախը պարզել է դեպի սուրն ու վահանը՝ կարծես ասելով, թե գիրը մեր ժողովրդի ինքնությունը պահելու ամենահզոր զենքն է։

Արձանի հետնամասի ձախ կողմում փորագրված են հայերեն առաջին գրավոր նախադասության բառերը՝ «Ճանաչել զիմաստութիւն և զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»։ Արձանի բարձրությունը պատվանդանի հետ միասին 6,6 մետր է։ Արձանի հեղինակն է քանդակագործ Ղուկաս Չուբարյանը։

ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՆԻՍՏ ՆՎԻՐՎԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԾՆՆԴՅԱՆ 1600-ԱՄՅԱԿԻՆ

Կիրակի, մայիսի 27։

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակին նվիրված հանդիսությունների երկրորդ օրն է։

Համազգային այս հոբելյանը իրավամբ վերածվել է հայ ժողովրդի մշակույթի, արվեստի, գիտության և դպրության փառապանծ տոնի։

Ցերեկվա ժամը 12-ին, Ալեքսանդր Սպենդիարյանի անվան Լենինի շքանշանակիր օպերայի և բալետի պետական ակադեմիական թատրոնում, հանդիսավոր իրադրության մեջ և խանդավառ մթնոլորտում տեղի է ունենում հոբելյանական հանդիսավոր նիստը՝ նվիրված Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակին։

Նախագահությունում տեղեր են գրավել կառավարության, հոբելյանական պետական հանձնաժողովի անդամները, եղբայրական հանրապետությունների ներկայացուցիչներ և սփյուռքահայ հյուրեր։

Հոբելյանական հանդիսության ներկա է նաև Ազգիս Վեհափառ Հայրապետը Իր շքախմբով։

Բեմի խորքում Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի մեծադիր նկարն է, որի ձախ կողմում՝ «1600» և Մեսրոպյան տառերով «ՅԿԲ—ՌՋԿԲ» ոսկեզօծ թվանշանները։

Հոբելյանական կառավարական հանձնաժողովի նախագահ, Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետի Նախագահ **Ա. Քոչինյանը**, բացելով հանդիսավոր նիստը, ասում է.

«Այս օրերին Հայաստանի աշխատավորները, Սովետական մեծ Միության բոլոր ժողովուրդների հետ, խորին երախտագիտությամբ ու մեծ հանդիսավորությամբ տոնում են հայ գրերի ստեղծող և հայ դպրության հիմնադիր, մեծ գիտնական ու հայրենասեր Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը։

Տիրելով Հայաստանին, օտար բռնակալները ձգտում էին վերացնել հայ ժողովրդի դարավոր կուլտուրան, նրա լեզուն ու ազգային ինքնուրույնությունը։ Ազգային լեզուն և ինքնուրույնությունը վերահաս ոչնչացումից փրկելու համար հայ ժողովրդին անհրաժեշտ էր մի հզոր միջոց։ Այդ միջոցը նրան տվեց Մեսրոպ Մաշտոցը՝ ստեղծելով հայոց այբուբենը և հիմք դնելով հայ մատենագրությանը։

Գրերի գյուտի շնորհիվ բացվեցին մեր ժողովրդի լեզվի կապանքները և ուժեղ թափով սկսեց զարգանալ հայ մշակույթը։ Կարճ ժամանակում ստեղծվեցին պատմագրական, փիլիսոփայական, գեղարվեստական մեծարժեք կոթողներ»։

Հայկական ՍՍՌ Գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտ, ակադեմիկոս **Վ. Համբարձումյանը** հանդես է գալիս բովանդակալից ճառով։

«Այսօր հայ ժողովուրդը,— ասում է նա, — տոնում է իր մեծ զավակի՝ հայերեն նշանագրերի ստեղծող, հայոց մատենագրության, ուսման ու դպրոցի հիմնադիր, մեծ գիտնական ու լուսավորիչ անմահ Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը։ ... Մաշտոցի կատարած գործը այն մեծագույն ծառայությունն է, որ կարող էր մատուցել հեռավոր այն ժամանակներում մշակույթի որևէ գործիչ իր հայրենիքին ու հարազատ ժողովրդին։ Մեր ժողովուրդը անհուն երախտագիտությամբ, սիրով ու հարգանքով է լցված Մաշտոցի նկատմամբ։ Անսպառ ու հարատև մի զգացմունք է դա, որը եղել է, կա ու միշտ կլինի, քանի կա ու կլինի ինքը հայ ժողովուրդը»։

Այնուհետև ողջույնի խոսքերով հանդես եկան Ուկրաինայի Գիտությունների ակադեմիայի ներկայացուցիչ **Կիրիլ Ցելույկոն**, Բելոռուսիայի Գիտությունների ակադեմիայի ներկայացուցիչ, ինստիտուտի դիրեկտոր **Պյոտր Գլեբկոն**, Ուզբեկստանի Գիտությունների ակադեմիայի լեզվի և գրականության ինստիտուտի վարիչ, դոկտոր **Գանի Աբդուռահմանովը**, Վրաստանի Գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս Ակակի Շանիձեն, Ադրբեջանի Գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-անդամ **Մամեդաղա Շիրալիևը**, Լիտվայի Գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-անդամ, գրող Անտոնի Վենցլովան, Մոլդավիայի Գիտությունների ակադեմիայի պատմության ինստիտուտի դիրեկտոր Եվգենի Ռուսսևը, Լատվիայի Գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-անդամ Էվալդ Սինիմբալ-Սոկոլը, Կիրգիզիայի Գիտությունների ակադեմիայի անունից բանասիրական գիտությունների թեկնածու Ասքյար Թուրսունովը, Տաջիկստանի Գիտությունների ակադեմիայի բանասիրական գիտությունների թեկնածու Մամազվաֆո Բակոևը, Թուրքմենիայի Գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-անդամ Մուխամեդովան, Էստոնիայի Գիտությունների ակադեմիայի պատմության ինստիտուտի դիրեկտոր Վիկտոր Մամյագինը, լիբանանահայ գրող Արմեն Դարյանը, ամերիկահայ բիոքիմիկոս, պրոֆեսոր Մանասե Սնակը, ամերիկահայ գրող Վահե Հայկը։

Սովետական Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս Աբգար Հովհաննիսյանը հրապարակեց Կառավարական հոբելյանական հանձնաժողովի անունով Միության տարբեր քաղաքներից, գիտական հաստատություններից և գիտության ու գրականության ականավոր գործիչներից ստացված ողջույնի մի շարք հեռագրեր։

Վերջում նախագահող Ա. Քոչինյանը հանդիսավոր նիստը հայտարարեց փակված։

Երեկոյան, նույն դահլիճում, նիստի մասնակիցների համար տրվեց նոր համերգ, ռեսպուբլիկայի կատարողական լավագույն ուժերի մասնակցությամբ։

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ՀԱՅ ԴՊՐՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ՕՇԱԿԱՆՈՒՄ

«Աշակա՛ն,
Քանինե՞ր այսօր քեզ ուխտի եկան...
Ու դեռ քանինե՞ր պիտի գան նորեն...»։

440 թվականից ի վեր, Արագածի լանջին, Մասիսի դիմաց, Օշականի հողն իր ծոցում է պահում հայ հանճարի մեծագույն գանձը՝ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի նվիրական աճյունը։

Հայ սերունդներ սրբությամբ են պահել ու պահպանել և մեզ հասցրել Օշականի այդ ուխտավայրը։

Մայիսի 27-ին, Օշական գյուղի մատույցում, կատարվեց Ս. Մեսրոպ Մաշտոցին նվիրված հայ դպրության հուշարձանի բացումը։

Ժամը 3-ն է։

Հանդիսությունը բացելով, Աշտարակի շրջանային Սովետի գործադիր կոմիտեի նախագահ Մ. Մովսիսյանն ասում է.

«Մեզ՝ աշտարակցիներիս համար առանձնապես թանկ է, որ Մաշտոցը հանգչում է մեր այգեստանում։ Նրա հիշատակը մեզ պարտավորեցնում է ծառայել ժողովրդի բարօրությանն ու երջանկությանը այնպիսի անձնազոհությամբ, ինչպես ինքն է ծառայել, կրթել ու դաստիարակել մեր զավակներին, այնպիսի ջանասիրությամբ, ինչպես դա արել է մեր մեծ դպրահայրը, լինել ժողովուրդների եղբայրության այնպիսի ջատագով, ինչպիսին եղել է ինքը՝ Մեսրոպ Մաշտոցը։

Հավերժ փա՜ռք մեծ լուսավորչին»։

Ձայնը տրվում է Հայկական ՍՍՌ լուսավորության մինիստր Շ. Սիմոնյանին.

«Շատ կոթողներ են խոյացել Մեսրոպ Մաշտոցի հիշատակին, դրանք մեսրոպատառ գրքերն են, որ հայ ժողովրդի ամեն մի զավակի սրտում անջնջելի հետքեր են թողնում։ Դրանք մեր դպրոցներն են, որոնց հիմնադիրն ու առաջին ուսուցիչը եղել է մեծ Մաշտոցը։ Այսօր, երբ Սովետական Հայաստանը հոյակապ գիտության և սքանչելի կուլտուրայի երկիր է դարձել, անսահման երախտագիտությամբ ենք համակվում դեպի այն մարդը, որը քո Ազգի գոյության ամենաանհրաժեշտ պայմանն է ստեղծել»։

Ամբիոնին է մոտենում Օշականի Մաշտոցի անվան դպրոցի ուսուցչուհի Վ. Գյուլնազարյանը.

«Ես մանկավարժ եմ ու ամեն մի մանկավարժ մաշտոցյան մի-մի ջահ է կրում իր ձեռքում։ Մենք այդ ջահերով լուսավորում ենք այն կամուրջը, որը հայ ուսումնատենչ սերնդին կապում է իր ժողովրդի մշակույթի գոհարներին»։

«Շատ հողմեր են սլացել մեր հողերի վրայով,— ասում է իր ելույթում օշականցի կոլտնտեսական Ս. Իսկանդարյանը,— բայց հայ շինականի շուրթերից նրանք չեն սրբել մեսրոպատառ երգերը։ Մեծ Մեսրոպի փրկած լեզվով հայ գյուղացին այսօր հաղորդակից է դարձել նոր դարաշրջանի ամենապայծառ գաղափարներին»։

Իր ելույթում ողջույնի ջերմ խոսքեր ասաց լիբանանահայ մանկավարժ ու հասարակական գործիչ Արմեն Ղարիբը։

Սփյուռքահայ գրող Կոստան Զարյանն իր ելույթում ասաց.

«Մեծ են այն ժողովուրդները, որոնք, հավատարիմ իրենց ազգային ոգուն, հաղթաքայլ ընթացել են պատմության դժնդակ քառուղիներով ու հասել լուսավոր կյանքի շողշողուն բարձունքներին։ Եվ ահա տասնվեց դար հետո մենք կանգնած ենք մեծ դպրապետի շիրիմի առջև ավելի ուժեղ, ավելի գիտուն, ավելի համարձակ, քան երբևէ մեր պատմական անցյալում»։

Ներկաները խոր հետաքրքրությամբ ունկնդրեցին նաև Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության ներկայացուցիչ, Հայր Եղիա Փեշիկյանին, գրող Հմայակ Սիրասին։

Միտինգն ավարտված է։ Սովետական Միության և Հայկական ռեսպուբլիկայի պետական հիմների հնչյունների տակ ցած է սահում հուշարձանը ծածկող սպիտակ պաստառը և ներկաների առջև հառնում է գրանիտե տասը մետրանոց երկու սյուն՝ հիշեցնելով բացված գիրքը։ Նրա մի էջին Մեսրոպյան խորաքանդակ տառերն են, մյուսին՝ հետևյալ մակագրությունը.

«ԵՎ ԱՅՐ ՄԻ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԺԲԱԽՏ ՄԻ ՊԱՀԻ ԻՐ ՀԱՅՐԱԿԱՆ ԱՋՈՎ ԾՆԵՑ ՄԵՐ ՆՈՐՈԳ ԵՎ ՍՔԱՆՉԵԼԻ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ, ՈՐ ԻՐԱՎԱՄԲ ԿՈՉՎՈՒՄ Է ՄԵՍՐՈՊՅԱՆ։ ԻՐ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԶԱՎԱԿԸ՝ ՆԱ ԴԱՐԵՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿ ՀԱՅՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՐԵՑ, ՄԻՆՉԵՎ ՈՐ ՆՈՐՈԳ ԵՎ ՍՔԱՆՉԵԼԻ ԱՅԼ ՕՐԵՐ ԵԿԱՆ, ԵՐԲ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆ Է ՀԱՅՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՆՈՒՄ ԻՐ ՄԵԾԱԳՈՒՅՆ ԶԱՎԱԿԻՆ ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹՅԱՄԲ ԵՎ ՀՊԱՐՏՈՒԹՅԱՄԲ»։

Հուշարձանի հեղինակն է երիտասարդ քանդակագործ Ջ. Թորոսյանը։

Քիչ անց Օշական տանող ճանապարհը հոսող գետի էր նմանվում։ Բազմությունը գնում էր երախտիք մատուցելու այն նվիրական շիրիմին, ուր հանգչում է Ս. Մեսրոպ Մաշտոցը՝ նրա սաղվոր Ա Բ Գ-ն դաս մըառնելու։

Այնուհետև կառավարական անձնավորություններից բաղկացած մի մեծ պատգամավորություն այցելում է Օշական գյուղը և Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի դամբարանի վրա ծաղկեպսակներ է դնում։

Մայիսի 28-ին, երեկոյան ժամը 9-ին, կառավարական հոբելյանական հանձնաժողովը, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակի կապակցությամբ, կազմակերպում է ջերմ, սրտառուչ մթնոլորտում ընդունելություն, որին ներկա է լինում նաև Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՏՈՆ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ

Մայիսի 27-ին, Մոսկվայում, Միությունների տան Սյունազարդ դահլիճում, տեղի է ունենում Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1 600-ամյակին նվիրված հիշատակի հանդիսավոր երեկո, որին մասնակցում են մայրաքաղաքի աշխատավորներ, արվեստի և գիտության գործիչներ, եղբայրական հանրապետությունների բազմաթիվ գրողներ։

Հանդիսությունը բացվում է ՍՍՌՄ Գրողների միության վարչության քարտուղար Վ. Կոժևնիկովի *ներածական խոսքով։*

«Մենք,— ասում է նա,— այսօր մեծարում ենք հայ ժողովրդի մեծ զավակ Մեսրոպ Մաշտոցի հայրենասիրական գիտական անմահ սխրագործությունը։ Անչափ մեծ է նշանակությունն այն գործի, որ արել է Մեսրոպ Մաշտոցը Հայաստանի համար, եղբայրական բոլոր ժողովուրդների կուլտուրաների համար։

Մեսրոպ Մաշտոցը, ստեղծելով ազգային դպրություն, ծարավի էր տեսնել գրականությունը մայրենի լեզվով։ Եվ այդ գրականությունը ծաղկեց որպես ժողովրդի սրտի, բանականության և ոգու անզնահատելի շնորհ»։

Այնուհետև հանդիսավոր նիստում Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի կյանքի և գործունեության մասին զեկուցում է հայտնի գրող Մարիետա Շահինյանը։

Երեկոյում ելույթներ են ունենում Հայաստանի գրողներ Ն. Զարյանը, Ս. Կապուտիկյանը, *Ուկրաինայից* Մ. Բաժանը, *Մոլդավիայից* Ս. Լուպանը, *Ադրբեջանից* Մ. Ռահիմը *և ուրիշներ։*

Հայ ժողովրդի հետ միասին, եղբայրական բոլոր ժողովուրդները, որպես հայ մշակույթի պանծալի տոն, նշում են Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակը։

Ա. Հ.

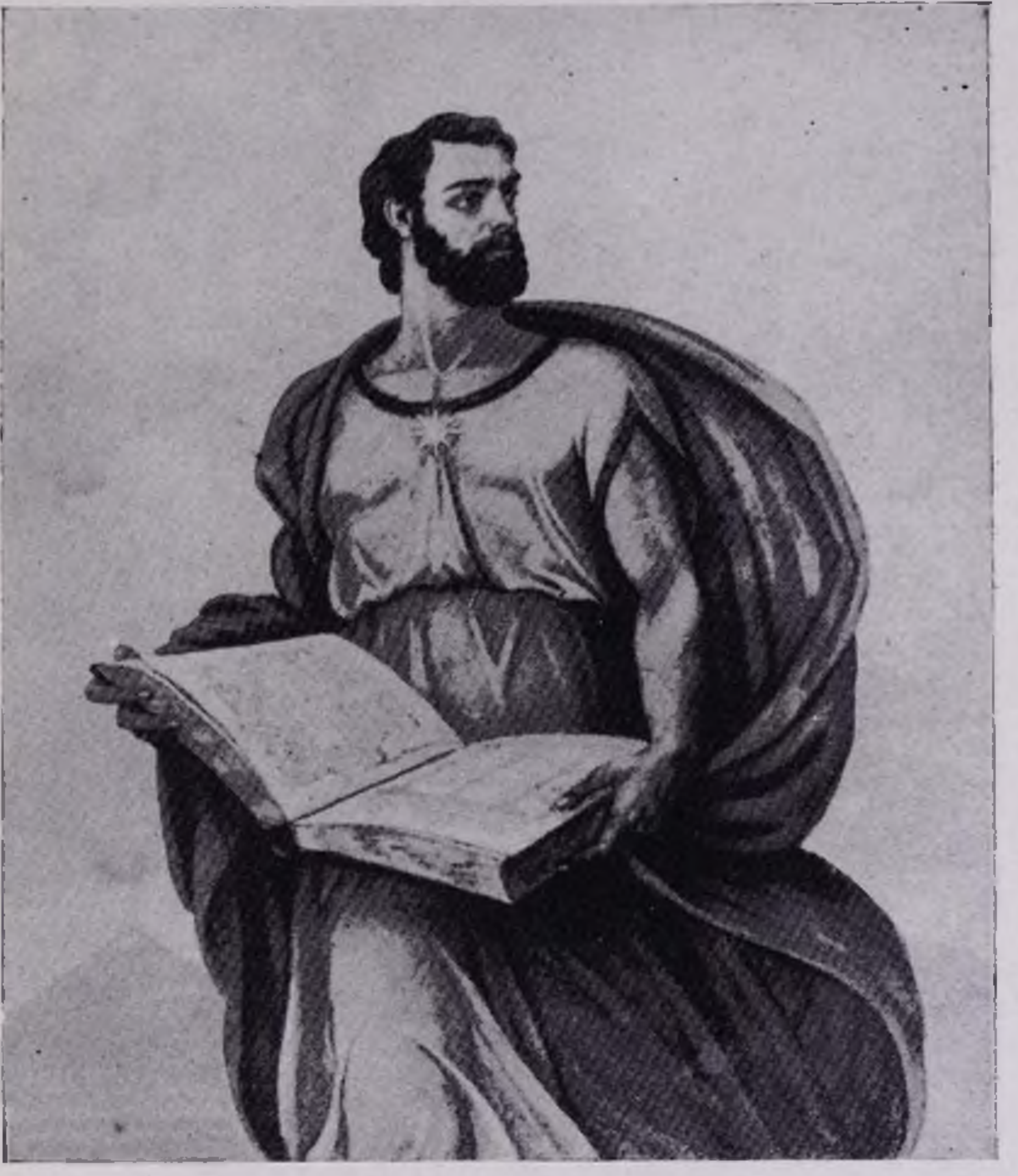

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

Նկարիչ՝ ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ